

sporen schuin doorsneed. Het volledige plein was d.m.v. puinpakketten opgehoogd. Net zoals in de zone naast de toegangspoort boden de post-middeleeuwse vondsten geen antwoord op de dateringsvraag. Een vergelijking met de kaart van Sanderus leverde wel resultaten op: de kaart toont aan dat de pandhof en de pandgang met steunberen in 1635 reeds bestond. De kloostermuren kunnen a.d.h.v. het cartografisch materiaal en bewerkingssporen op bouwstenen algemeen gedateerd worden: ze zijn opgericht tussen 1450 en 1635 en afgebroken tussen 1784 en 1816.

Dankzij het archeologisch onderzoek in Sint-Martens-Lierde kon een breed overzicht van de geschiedenis van de kartuizerpriorij verkregen worden. Dit onderzoek toont tevens aan dat historisch-cartografische bronnen van onschatbare waarde zijn om archeologische kennis over de post-middeleeuwse periode bij te treden, zodat een meer compleet verhaal bereikt wordt.

Archeologisch onderzoek in Kruishoutem (OVL)

TAELMAN EVELIEN, VANHOLME NELE & CHERRETTE BART

Inleiding

Tussen november 2013 en februari 2014 voerde de archeologische dienst van SOLVA een archeologisch onderzoek uit langsheen de Sint-Elooiskeer in Kruishoutem.

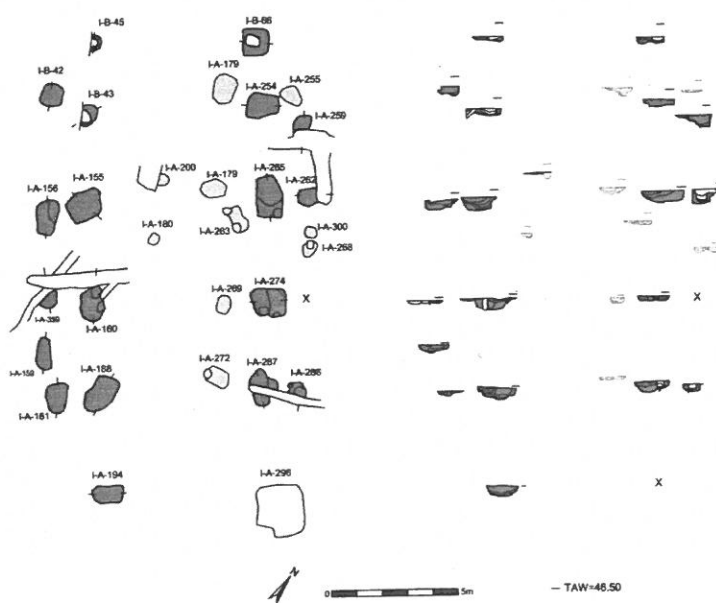
Algemeen grondplan

De aanleiding was de geplande ontwikkeling en uitbreiding van het reeds bestaande containerpark van Kruishoutem en de bouw van een technische loods. Het vermoeden dat rees na het voorafgaandelijke proefsleuvenonderzoek dat er middeleeuwse bewoning aanwezig was op één van de percelen is door de opgraving bevestigd. Vanaf de 10de eeuw is er immers een permanente activiteit waar te nemen. De huidige percelering en de straat 'Sint-Elooiskeer' zijn onmiskenbaar tot deze periode terug te voeren: in de volle middeleeuwen werd hier immers de basis gelegd van het landschap zoals we dat tot op heden kennen. Het gaat om twee volmiddeleeuwse erven met bijhorende grachtstructuren en (afval?)kuilen, en een laatmiddeleeuws grachtsysteem en greppelcluster.

Twee woningen, grachten en kuilen

De twee gebouwplattegronden hebben een driebeukige constructie die typisch is voor de volle middeleeuwen. Een klein verschil tussen de huizen treedt op in het aantal palenrijen en traveeën. Het huis van erf 1 met NO-ZW-oriëntatie telt drie traveeën (ca. 10 m op 7,5 m). Aan één korte zijde bevindt zich een extra paal in het verlengde van de binnenste palenrij, waarvan de tegenligger wellicht werd vergraven. Aan de andere korte zijde bevindt zich een diepe paal op een plaats die niet in de lijn ligt van de palenrijen. De woning van het tweede erf met een NW-ZO-oriëntatie (ca. 14,4 m op 10,2 m) telt vier palenkoppels en heeft extra palen aan beide korte zijden, waarvan ook hier mogelijk één werd vergraven. De gebouwen dateren beide uit de 10de of 11de eeuw. Het is niet duidelijk of ze gelijktijdig hebben gefunctioneerd.

De centraal gelegen woning (erf 2) was omsloten door een U-vormige greppel die meerdere malen is heruitgegraven. Deze fasering wijst op een relatief langdurige bewoning. De laatste greppelfase ligt dermate dicht bij een van de palen dat er twijfel is over de gelijktijdigheid. Het materiaal dat hierin werd aangetroffen dateert daarenboven uit de 11de of 12de eeuw. Misschien gaat deze fase gepaard met een ander gebouw waarvan de plattegrond niet werd herkend. Tal van diepe paalkuilen konden immers niet tot een bepaalde structuur worden gerekend. Een andere hypothese is dat er een verschuiving van het gebouw plaatvond waarbij een travee in onbruik is geraakt en een nieuwe omheinende greppel de plaats van die travee innam.

Gebouwplattegrond van erf 2

Een tweede gracht, met grotere omtrek, ligt eveneens rond dit tweede erf. Deze wordt in de 10de of vroege 11de eeuw geplaatst en is gelijktijdig met het woonerf. Omdat de gracht maar deels in het opgravingsvlak ligt, is het onmogelijk de volledige omtrek en de exacte vorm ervan te bepalen, maar het lijkt eerder een ronde afbakening te zijn.

Over deze gebogen gracht ligt een verzameling van grote tot vrij grote kuilen. Enkele bevatten dikke pakketten houtskool en/of verbrande leem, wat mogelijk wijst op ambachtelijke activiteit. Het weinige aardewerk hieruit sluit nauw aan bij de huisplattegrond van erf 2 en plaatst ze in de late 10de tot 11de eeuw.

Uit de late middeleeuwen, meer bepaald de 12de - 13de eeuw, dateert een rechthoekig grachtensysteem. De oriëntatie lijkt gebaseerd op de oudere gebogen gracht. Op het eerste zicht lijkt het grachtensysteem een bewijs van systematische, georganiseerde perceelindeling te zijn. Over een afstand van ca. 65,7 m kent de brede gracht twee aftakkingen zuidwaarts en een afbuiging in dezelfde richting als van de aftakkingen, waarvan de onderlinge afstand ca. 32,5 m en 16,5 m is in de breedte. In de lengte bedraagt één perceel minimaal ca. 47,7 m. Het perceel het dichtst tegen de westelijke zijde van het terrein kent eveneens een minimale lengte van ca. 47,7 m en een minimale breedte van 11,5 m. Het is duidelijk dat een systeem van vaste eenheden en veelvouden hiervan is aangewend om de ruimte op te delen: als $32,5 \text{ m} \approx 1$, dan is $65,7 \text{ m} \approx 2$, $16,5 \text{ m} \approx \frac{1}{2}$ en $47,7 \text{ m}$ tot slot $\approx 1,5$. De verhoudingen zijn bij benadering, want de afstand is gemeten van midden tot midden van de grachten, waarbij de oorspronkelijke breedte op maaiveldniveau (en dus de reële ruimte tussen de grachten) niet kan gereconstrueerd worden. De reële afstand tussen de grachten zal iets minder bedragen op het oorspronkelijke maaiveld. In dat geval kan vrij overtuigend gesuggereerd worden dat de oorspronkelijke "eenheid 32,5m" overeenstemt met 100 voet (1 voet varieert van streek tot streek, maar bedraagt doorgaans ca. 0,30m: bijvoorbeeld de Aalsterse voet meet 0,2770 m, de Doornikse 0,29777 m).

Het is mogelijk dat dit grachtensysteem eveneens gebouwen heeft omkaderd, hoewel hier geen sporen van zijn aangetroffen. Het kan zijn dat de gebouwen een andere architectuur kenden, waarbij ze niet op palen zijn gefundeerd maar op liggers die minder diep gefundeerd waren en geen sporen nalieten. De densiteit aan kuilen binnen de omgrachte zone doet in zekere mate bewoning in de nabijheid vermoeden. Zeker is dit echter niet. Hoewel de grachten vrij imposant zijn en verdwenen gebouwen zouden kunnen omkaderen, kan niet worden uitgesloten dat het slechts percelering en afwatering van het terrein betreft.

Daarnaast dateren uit dezelfde periode een aantal grachten en greppels gelegen in de oostelijke hoek van het terrein. Het merendeel van de greppels is noordwest-zuidoost gericht en liepen in oorsprong richting de Sint-Elooiskeer. Ze bevatten opmerkelijk meer aardewerk dan alle overige structuren, wat zou kunnen wijzen op bewoning in de nabije omgeving. Hieruit kan geopperd worden dat de bewoning van erf 2 is verschoven in oostelijke richting. Zeer opmerkelijk zijn zeven grote kuilen langsheen de straatzijde. Omwille van het beperkt aantal materiaal dat hierin aanwezig was, is het niet mogelijk deze aan een bepaalde periode toe te wijzen. Toch zijn ze wellicht niet ouder dan de late middeleeuwen. Een ervan oversnijdt het 13de-eeuws grachtensysteem, waardoor ze alleszins jonger mogen worden gedateerd.

Terreinfoto met erf 2

Conclusie

Op lokaal niveau biedt dit onderzoek heel wat nieuwe informatie over de middeleeuwse ontwikkeling van Kruishoutem. Een voorheen onbekende middeleeuwse woonkern nabij het centrum van Kruishoutem kon in kaart worden gebracht. De indeling van het landschap langsheen de Sint-Elooiskeer is duidelijk tot in de volle middeleeuwen terug te brengen. De opgraving levert op een meer regionale schaal dan ook een belangrijke bijdrage aan onze kennis over de middeleeuwse bewoningsgeschiedenis in Zuid-Oost-Vlaanderen en het ontstaan van het hedendaagse cultuurlandschap. Vele kleine bewoningskernen in Vlaanderen kenden hun ontstaan in de periode tussen de 9de en de 12de eeuw. Bepaalde kernen zijn uiteindelijk verdwenen, bleven bestaan of zijn verschoven. De bewoning langs Sint-Elooiskeer is mogelijk gestopt, hoewel de 13de-eeuwse sporen ook kunnen wijzen naar het verschuiven naar het oosten. De aangetroffen erven in de Sint-Elooiskeer zijn het directe bewijs van de ontstaansgeschiedenis van het hedendaagse cultuurlandschap, dat op basis van de archeologische resultaten hier tot de 10de eeuw kan teruggevoerd worden.

Kleinschalig archeologisch onderzoek op de Oudenberg te Geraardsbergen (OVL)

Taelman Evelien, Vanholme Nele & Cherrette Bart

In het kader van de heraanleg en uitbreiding van een bestaande parking bovenop de Oudenberg te Geraardsbergen (beter gekend als 'de Muur') diende voorafgaandelijk een archeologisch onderzoek uitgevoerd te worden. SOLVA onderzocht deze zone van 2200 m² tussen 2 en 16 juli 2013 in opdracht van Stad Geraardsbergen.

Het projectgebied bevindt zich nabij de top van de getuigenheuvel, op een honderdtal meter ten noordoosten van de Onze-Lieve-Vrouwekapel. Op archeologisch vlak is over de onmiddellijke omgeving tot op heden niets bekend.